

Istraživanje:

"Sigurnost na internetu"

Autor rada: Hajdi Škarica, prof., dipl. knjiž.
Gimnazija Franje Petrića Zadar
U Zadru 4. ožujka 2023.

UVOD:

Školska knjižnica važan je sudionik odgojno-obrazovnog procesa te aktivno sudjeluje u svim oblicima učenja i poučavanja. U suvremenom obrazovnom okruženju školski knjižničar pruža podršku nastavnom i izvannastavnom radu, osiguravajući pristup relevantnim izvorima znanja i informacija na različitim medijima te potičući razvoj čitalačke, informacijske, medijske i digitalne pismenosti učenika. U Gimnaziji Franje Petrića Zadar program knjižnično-informacijske i medijske pismenosti (KIMP) te poticanja čitanja već je niz godina sastavni dio školskog kurikulumu. Realizira se čvrstom suradnjom pri čemu se posebno ističe suradnja školskog knjižničara i nastavnika Informatike koja se ostvaruje kroz planiranje i realizaciju nastavnih sadržaja, provođenje programa knjižnično-informacijske i medijske pismenosti te organizaciju različitih projekata i aktivnosti. Ta se suradnja ostvaruje i uključivanjem učenika u nacionalne i međunarodne kampanje poput Dana medijske pismenosti i Dana sigurnijeg interneta, čime se sustavno razvijaju kompetencije odgovornog i sigurnog korištenja digitalnih tehnologija.

Digitalno okruženje postalo je neizostavan dio svakodnevice mladih, osobito učenika srednjoškolske dobi, koji internet koriste za komunikaciju, obrazovanje, informiranje i zabavu. Istodobno, ubrzan razvoj digitalnih tehnologija i društvenih mreža donosi i niz izazova povezanih sa sigurnošću, zaštitom privatnosti, odgovornim ponašanjem i mentalnim zdravljem korisnika. Upravo zbog toga važno je kontinuirano istraživati navike mladih korisnika interneta, njihovu razinu informiranosti o mogućim opasnostima te stupanj razvijenosti digitalnih kompetencija.

S ciljem istraživanja korištenja interneta i društvenih mreža, kao i dobivanja uvida u navike i stavove učenika o sigurnosti na internetu, provedeno je anketno istraživanje među učenicima prvih i drugih razreda srednje škole.

Ključne riječi:

sigurnost na internetu, školska knjižnica, informacijska pismenost, digitalna pismenost, društvene mreže, učenici srednje škole

ANKETNO ISTRAŽIVANJE: "Sigurnost na internetu"

Za sve učenike prvih i drugih razreda Gimnazije Franje Petrića Zadar pripremljena je anketa naziva *Sigurnost na internetu* s ciljem ispitivanja načina korištenja interneta i društvenih mreža te stjecanja uvida u navike, iskustva i stavove učenika vezane uz sigurnost u digitalnom okruženju.

Istraživanje je provedeno 30. siječnja – 10. veljače 2023. godine, putem anonimnog *online* anketnog upitnika kreiranog u Google Forms obrascu koji je putem hipertekstualne veze prosljeđen učenicima. U anketi je sudjelovalo ukupno 140 učenika, od čega 87 (62%) učenica i 53 (38 %) učenika. Prema razrednoj strukturi, anketi je pristupilo 82 (59 %) učenika prvih razreda i 58 (41%) učenika drugih razreda.

Upitnik je sadržavao 18 pitanja zatvorenog tipa kojima su se ispitivale navike korištenja interneta, prisutnost na društvenim mrežama, percepcija utjecaja interneta na školski uspjeh, poznavanje opasnosti u *online* okruženju te razina digitalne i medijske pismenosti učenika.

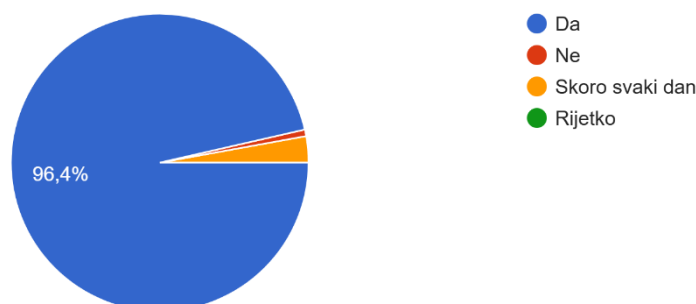
<https://docs.google.com/forms/d/1vEs6v730rPFwTV718BH7I0kF4v-y-sS5Amse3MQ5x6s/edit#responses>

Rezultati istraživanja

Dobiveni rezultati upućuju na izrazitu zastupljenost interneta u svakodnevnim aktivnostima mladih. Čak 135 učenika (96%) učenika navodi kako internet koristi svakodnevno, dok ga svega 1 učenik (0,7 %) ne koristi redovito.

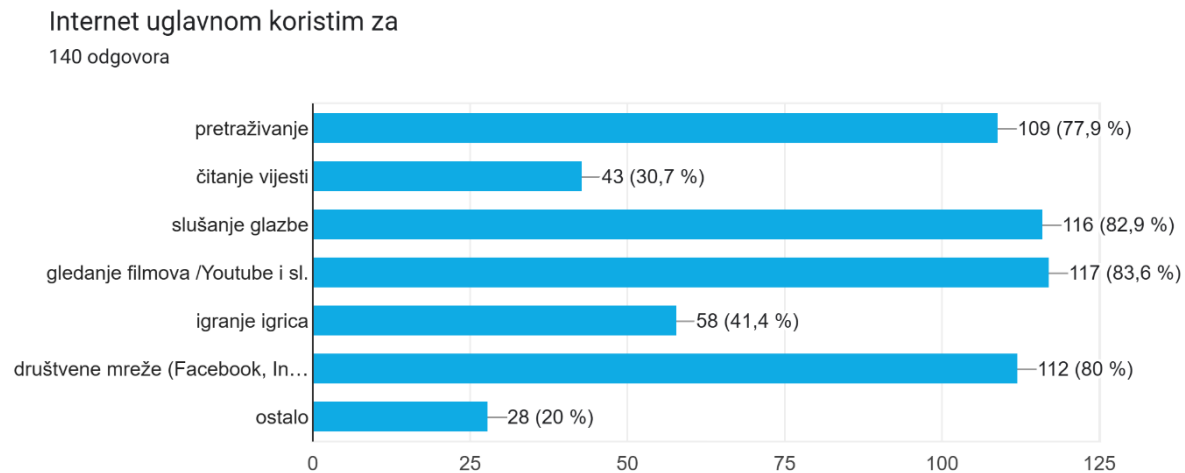
Internet koristim svakodnevno.

140 odgovora

Grafikon 1. Učestalost korištenja interneta

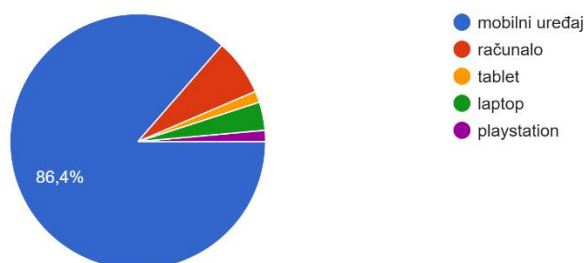
Učenici internet najčešće koriste za pretraživanje sadržaja, slušanje glazbe, gledanje videozapisa i filmova, komunikaciju putem društvenih mreža te obrazovne aktivnosti. Rezultati upućuju na višestruku funkcionalnost interneta u životu adolescenata.

Grafikon 2. Aktivnosti učenika na internetu

Rezultati pokazuju da učenici za pristup internetu u najvećoj mjeri koriste **mobilne uređaje**, što upućuje na izrazitu mobilnost i stalnu dostupnost interneta. Ovakav obrazac korištenja potvrđuje dominaciju pametnih telefona kao primarnog alata za pristup digitalnim sadržajima među srednjoškolcima.

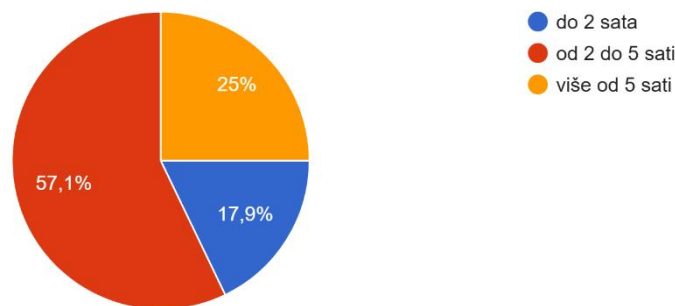
Za pristup internetu najčešće koristim
140 odgovora

Grafikon 3. Načini pristupa internetu

Kada je riječ o vremenu provedenom *online*, najveći broj učenika (80 učenika, 57 %) na internetu provodi između dva i pet sati dnevno, dok četvrtina ispitanika (35 učenika, 25 %) navodi da *online* provodi više od pet sati dnevno. Manji broj učenika (25 učenika, 18 %) internet koristi do dva sata dnevno. Dobiveni rezultati potvrđuju kako je internet postao dominantan prostor komunikacije, zabave i informiranja mladih.

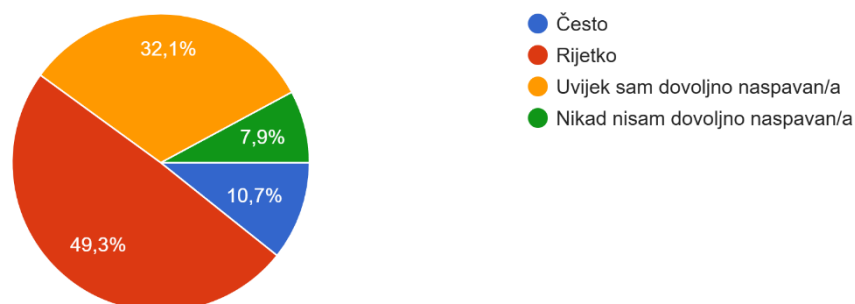
Dnevno na internetu provodim
140 odgovora

Grafikon 3. Vrijeme provedeno na internetu

Analiza odgovora ukazuje na to da značajan dio učenika povremeno ili često osjeća posljedice dugotrajnog korištenja interneta na kvalitetu sna. Iako dio ispitanika navodi da nema poteškoća sa spavanjem (45 učenika, 32%), prisutnost učenika koji se ne naspavaju dovoljno (11 učenika, 8%) ukazuje na potencijalni rizik digitalne prekomjerne izloženosti, osobito u večernjim satima.

Zbog korištenja interneta ne naspavam se dovoljno noću.
140 odgovora

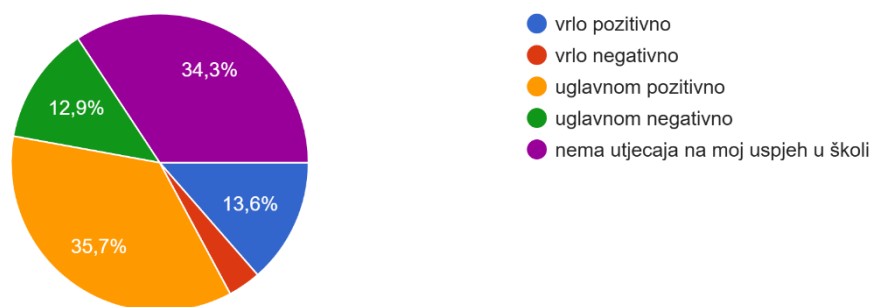

Grafikon 4. Posljedice dugotrajnog korištenja interneta na kvalitetu sna

Na pitanje o utjecaju korištenja interneta na školski uspjeh, 50 učenika (36 %) smatra da internet uglavnom pozitivno utječe na njihov uspjeh u školi, dok 19 (14 %) ispitanika procjenjuje utjecaj vrlo pozitivnim. Istodobno, 48 (34 %) učenika smatra da internet nema značajnijeg utjecaja na njihov školski uspjeh, dok 23 (16,5 %) učenika procjenjuje da internet na njihov uspjeh djeluje uglavnom ili vrlo negativno. Navedeni rezultati ukazuju na ambivalentan odnos učenika prema digitalnim tehnologijama koje, ovisno o načinu korištenja, mogu imati i pozitivne i negativne posljedice.

Korištenje interneta na moj uspjeh u školi utječe

140 odgovora

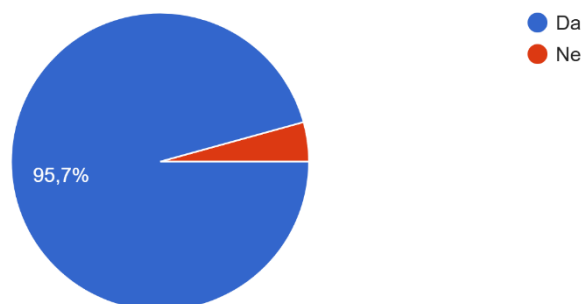

Grafikon 5. Utjecaj korištenja interneta na školski uspjeh

Gotovo svi ispitanici (134 učenika, 96 %) imaju otvoren profil na barem jednoj društvenoj mreži, što potvrđuje snažnu potrebu mladih da budu uključeni u *online* društvene zajednice. Učenici su kao najčešće korištene platforme navodili Instagram, TikTok, Snapchat i YouTube.

Imaš li profil/račun/account na nekoj društvenoj mreži?

140 odgovora

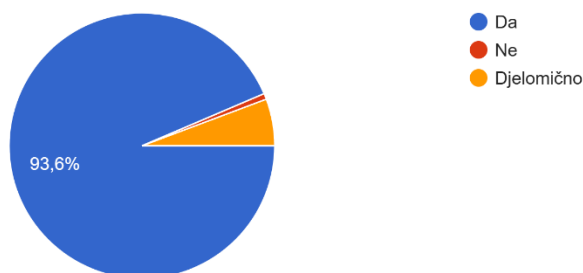

Grafikon 6. Prisutnost učenika na društvenim mrežama

Vrlo je značajan podatak da 131 (94 %) učenik navodi kako su im poznate opasnosti interneta i društvenih mreža, dok svega 1 (0,7 %) učenik ističe da s opasnostima nije upoznat. Također, čak 136 učenika (97%) učenika procjenjuje da uglavnom ili sigurno zna kako se zaštititi od mogućih opasnosti u *online* okruženju.

Opasnosti interneta i društvenih mreža su mi poznate.

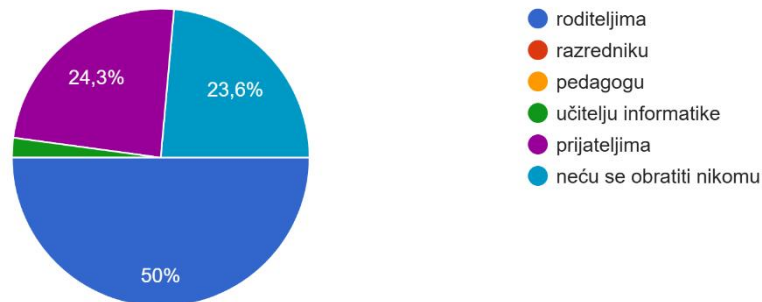
140 odgovora

Grafikon 7. Samoprocjena učenika o sigurnosti u *online* okruženju

Ipak, rezultati pokazuju i određene zabrinjavajuće pokazatelje. Naime, u slučaju ponovljenog internetskog uznemiravanja ili povrede na internetu, polovica učenika (70 učenika, 50 %) najprije bi se obratila roditeljima, dok bi se 34 (24%) učenika povjerilo prijateljima. Posebno zabrinjava podatak da se čak 33 (24%) ispitanika ne bi obratilo nikome. Ovakvi rezultati ukazuju na potrebu dodatnog osnaživanja učenika u području traženja pomoći i razvijanja povjerenja prema odraslim osobama, nastavnicima i stručnim suradnicima.

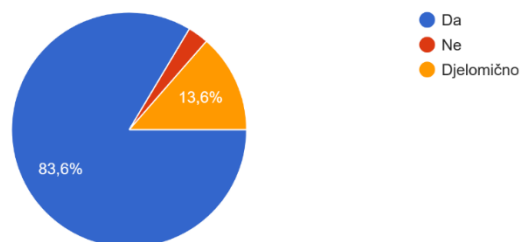
U slučaju da me netko više puta povrijedi na internetu, najprije ću se obratiti
140 odgovora

Grafikon 8. Izvori podrške učenika u slučaju ponovljenog internetskog uznemiravanja

Poznavanje pravila ponašanja na internetu, netiquettea, potvrdilo je 117 (84 %) učenika, dok 19 (14%) učenika navodi djelomično poznavanje pravila mrežne komunikacije. Rezultati sugeriraju relativno dobru razinu digitalne kulture među učenicima. Rezultati pokazuju i to da učenici rijetko ili povremeno koriste mrežne pokrate (npr. OK, THNX, LOL) u komunikaciji s nastavnicima. Ovakvi podaci upućuju na to da učenici u formalnoj školskoj komunikaciji uglavnom zadržavaju primjereniji i formalniji stil izražavanja, što ukazuje na razvijenu svijest o kontekstu komunikacije.

Poznata su mi pravila ponašanja na internetu (eng. netiquette).
140 odgovora

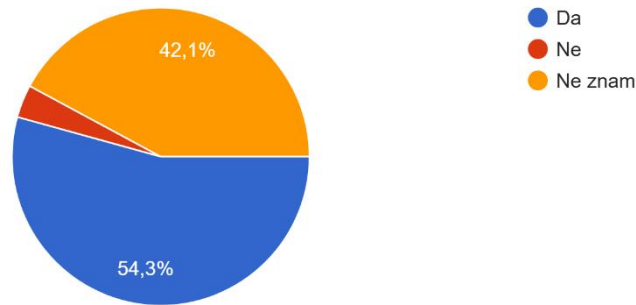

Grafikon 9. Pravila ponašanja na internetu

Većina učenika (76 učenika, 54%) navodi da njihovo računalo ima uključen vatrozid, no prisutan je i dio učenika koji nije siguran u status ove zaštite (59 učenika, 42%). Ovaj rezultat ukazuje na djelomičnu informiranost učenika o osnovnim sigurnosnim postavkama uređaja.

Moje računalo ima aktiviran vatrozid / firewall?

140 odgovora

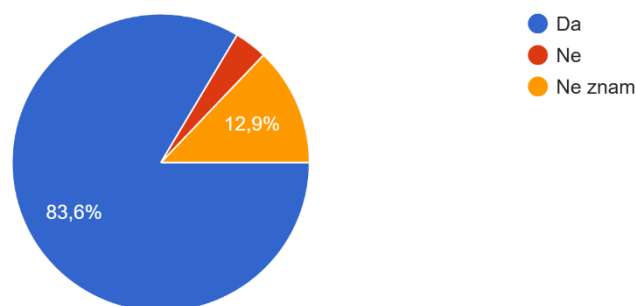

Grafikon 10. Informiranost učenika o aktivnom vatrozidu na računalima

Rezultati pokazuju da većina ispitanika ima instaliran antivirusni program (117 učenika, 84%) što upućuje na relativno dobru razinu osnovne tehničke zaštite uređaja. Ipak, manji broj učenika koji nisu sigurni ili nemaju zaštitu ukazuje na potrebu dodatne edukacije o digitalnoj sigurnosti.

Moje računalo ima antivirusni program?

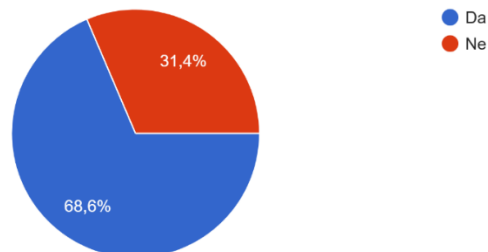
140 odgovora

Grafikon 11. Zastupljenost antivirusne zaštite na računalima učenika

Većina učenika (96 učenika, 69 %) smatra kako bi se o sigurnosti na internetu trebalo govoriti više negoli dosad, što potvrđuje potrebu za kontinuiranim provođenjem edukacija, radionica i preventivnih aktivnosti u školskom okruženju.

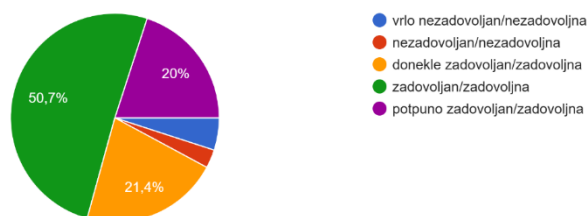
Smatram da bismo o sigurnosti na internetu trebali govoriti više negoli do sad.
140 odgovora

Grafikon 12. Stavovi učenika o potrebi edukacije o sigurnosti na internetu

Rezultati istraživanja pokazuju da većina učenika izražava pozitivnu procjenu vlastitog zadovoljstva usvojenim znanjima i vještinama korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija te komunikacije i kulture u *online* okruženju, stečenim tijekom školovanja. Najveći udio ispitanika, (71 učenik, 51%), navodi da je zadovoljan svojim znanjima i vještinama. Nadalje, 30 učenika (21 %) ističe da su donekle zadovoljni, dok 28 učenika (20 %) iskazuje potpuno zadovoljstvo. S druge strane, manji dio učenika izražava nezadovoljstvo: 7 učenika (5 %) navodi da je vrlo nezadovoljno, dok 4 učenika (3 %) iskazuju nezadovoljstvo stečenim kompetencijama. Ukupni rezultati upućuju na to da većina učenika ima razvijen osjećaj kompetentnosti u području digitalnih vještina i *online* komunikacije, no istodobno prisutnost manjeg broja nezadovoljnih ispitanika ukazuje na potrebu dodatnog jačanja digitalne i medijske pismenosti kroz sustavne obrazovne aktivnosti.

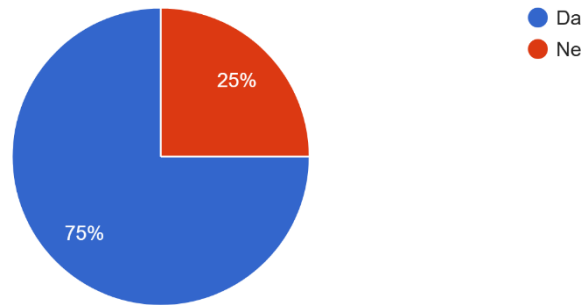
Procijeni stupanj vlastitog zadovoljstva usvojenim znanjima i vještinama korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija te komu... si stekao/stekla tijekom dosadašnjeg školovanja.
140 odgovora

Grafikon 13. Samoprocjena učenika o usvojenim digitalnim znanjima i vještinama *online* komunikacije

Na kraju istraživanja, 105 (75 %) učenika procijenilo je anketu korisnom, što dodatno potvrđuje važnost otvaranja prostora za razgovor o digitalnoj sigurnosti, medijskoj pismenosti i odgovornom ponašanju u *online* okruženju.

Ovu anketu smatram korisnom.
140 odgovora

Grafikon14. Percepcija učenika o korisnosti ankete o digitalnoj sigurnosti i *online* ponašanju

Zaključak:

Dobiveni rezultati potvrđuju da su digitalne tehnologije i društvene mreže sastavni dio svakodnevice srednjoškolaca. Učenici pokazuju relativno visoku razinu informiranosti o opasnostima interneta i zaštiti osobnih podataka, što se može biti rezultatom učestalih školskih i medijskih edukacija o sigurnosti na internetu.

Unatoč tome, rezultati upućuju na potrebu dodatnog rada na jačanju emocionalne sigurnosti učenika te poticanju pravovremenog traženja pomoći u slučaju digitalnog nasilja ili neugodnih iskustava na internetu. Posebno je važna suradnja škole, roditelja i stručnih službi kako bi učenici imali osjećaj sigurnosti i podrške.

Istraživanje također naglašava važnost sustavnog razvoja informacijske, digitalne i medijske pismenosti, osobito u kontekstu odgovornog korištenja društvenih mreža, prepoznavanja manipulativnih sadržaja te očuvanja mentalnog zdravlja mladih korisnika.

Općenito, učenici intenzivno koriste internet i društvene mreže te su u velikoj mjeri svjesni mogućih opasnosti digitalnog okruženja. Iako većina ispitanika procjenjuje da posjeduje osnovna znanja i vještine za sigurno korištenje interneta, rezultati ukazuju na potrebu dodatnog osnaživanja u području emocionalne podrške, komunikacije i odgovornog *online* ponašanja.

Dobiveni podaci mogu poslužiti kao temelj za planiranje preventivnih aktivnosti, radionica i školskih projekata usmjerenih na razvoj digitalne sigurnosti, medijske pismenosti i zaštitu mentalnog zdravlja mladih u *online* okruženju.

Literatura i mrežni izvori:

Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu. *Djeca medija*. <https://djecamedija.org/> (pristupljeno 28. veljače 2023.))

Europska komisija. 2022. *Europska strategija za bolji internet za djecu (BIK+)*. Ured za publikacije EU. Luxemburg. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/hr/policies/strategy-better-internet-kids> (pristupljeno 28. veljače 2023.)

Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET. *Sigurnost na internetu*. <https://www.carnet.hr/wp-content/uploads/2019/09/Sigurnost-na-Internetu-1.pdf> (pristupljeno 28. veljače 2023.)

Internet Matters. *Online safety advice, support and resources for parents and schools*. Dostupno na: <https://www.internetmatters.org/> (pristupljeno 28. veljače 2023.)

Kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u RH. 2019. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH. Narodne novine 7/2019. Zagreb. <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/kurikulum-medjupredmetne-teme-uporaba-informacijske-i-komunikacijske-tehnologije-za-osnovne-i-srednje-skole/3854> (pristupljeno 28. veljače 2023.)

Kurikulum međupredmetne teme Učiti kako učiti za osnovne i srednje škole u RH. 2019. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH. Zagreb Dostupno na: <https://mzom.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Uciti%20kako%20uciti%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf> (pristupljeno 28. veljače 2023.)

Kurikulum za međupredmetnu temu Zdravlje za osnovne škole i srednje škole u RH. 2019. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH. Zagreb Dostupno na: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/kurikulum-medjupredmetne-teme-zdravlje-za-osnovne-i-srednje-skole/3859> (pristupljeno 28. veljače 2023.)

Medijska pismenost: portal za razvoj medijske pismenosti roditelja i djece. <https://www.medijskapismenost.hr/> (pristupljeno 28. veljače 2023.)

Novi mediji i društvene mreže. 2015. Ur. Labaš, Danijel. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. (pristupljeno 28. veljače 2023.)

UNESCO. *Media and Information Literacy*. Dostupno na: <https://www.unesco.org/en/media-information-literacy> (pristupljeno 28. veljače 2023.)